

ПУБЛИЧНОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА ТРУДОВОТО ПРАВО

© Васил Петров, *автор*

© Стоян Кораков, *художествено оформление на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2015

ISBN 978-954-28-1643-0



Васил Петров

ПУБЛИЧНОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА ТРУДОВОТО ПРАВО

 ciela

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯ	9
СЛОВOTO И НЕГОВАТА СЯНКА	11
ВЪВЕДЕНИЕ	19
I. АДМИНИСТРАТИВНОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА ТРУДОВОТО ПРАВО	21
§ 1. За правомощието на Министерския съвет, предоставено му от § 121 ПЗР ЗИД КТ, ДВ, бр. 25 от 16.03.2001 г.	21
1. Нормотворческата компетентност на Министерския съвет в областта на трудовото законодателство	21
2. За т.нар. „обща компетентност“ и овластяването на Министерския съвет да издава подзаконовни трудови нормативни актове	22
§ 2. Разпростиране прилагането на отраслови и браншови колективни трудови договори	26
1. Уводни бележки.....	26
2. Практическите хипотези.....	27
3. Правна същност на акта на министъра на труда и социалната политика по чл. 51б, ал. 4 КТ.....	29
4. Действие на заповедта на министъра за разпростиране на отраслов или браншови колективен трудов договор.....	36
5. Условия за законосъобразност на акта на министъра на труда и социалната политика по чл. 51б, ал. 4 КТ.....	39
6. Отказът да се издаде заповед по чл. 51б, ал. 4 КТ.....	50
7. Съдебен контрол	51
8. Заключение.....	54
§ 3. Правото на работника или служителя на обезщетение за вредите от трудова злополука и професионална болест без предварително признаване по административен ред на злополуката за трудова и болестта за професионална	56
1. Уводни бележки.....	56

СЛОВОТО И НЕГОВАТА СЯНКА

Здравейте, приятели!

Заедно с издателство „Сиела“ имаме удоволствието да Ви представим първата книга от поредицата „Предизвикай правото!“ – поредица, която ще обединява и представя творческите усилия на авторите от Професионален правен сайт ChallengingTheLaw.com.

Професионален правен сайт ChallengingTheLaw.com съществува вече 4 години и към настоящия момент (декември 2014 г.) предлага на своите читатели над 220 публикации от над 40 автора. Посещенията му надхвърлят 1,5 милиона. През годините сайтът се утвърди като място, в което могат да бъдат споделени дори и най-радикалните идеи в правото, стига те да бъдат подкрепени с аргументация и авторова визия. Всяка неделя сайтът предлага поредното предизвикателство пред консервативното юридическо мислене, поставяйки както класически правни въпроси заедно с техните съвременни интерпретации, така и някои нови и засега маргинализирани проблеми, касаещи правната регулация на някои нови социални и технологически полета.

Както сайтът, така и поредицата „Предизвикай правото!“, са **фокусирани** върху „трудните“ въпроси в правото – *въпросите без верен отговор и въпросите с няколко верни отговора*. Опитът е да бъдат постигнати възможните, а не „правилните“ отговори. В центъра на вниманието са практически значимите теми на правото, без да се изпускат тео-

ретичните аспекти на юридическото мислене, поставено в контекста на интердисциплинарната хуманитаристика.

Основният използван в поредицата *метод*, дал и нейното наименование, ще бъде *методът на предизвикване*, насочен към провокирането на дискусия, а чрез нея – и на процеси на гравитност, започващи с подривната практика на „мислене срещу течението“. Какво разбирам под „мислене срещу течението“? Мислене, освободено от формалността и заключеността на предварително зададените граници. Мислене, което може да си позволи да изглежда глупаво. Мислене, което остава вярно на любопитството и на стремежа към преодоляване на неизбежната си ограниченост. Мислене, което никога не се самообявява за абсолютно и окончателно, а протяга ръка към всяка насрещна провокация, която може да създаде взаимодействие.

Поредицата „Предизвикай правото!“ има за *цел да постави под въпрос* както съществуващите законодателни, съдебни и административни практики в различни области на правото („правото в действие“), така и теоретичните постулати, заявявани като непреодолими истини за всеки юрист („правото като наука“). Книгите от поредицата ще са насочени към провокирането на диалог (за предпочитане – „полилог“), който да продължи не само по време на тяхното официално представяне, но и на страниците на Професионален правен сайт ChallengingTheLaw.com, както и на организирани от него дебати и дискусии. Бихме искали издаването на всяка книга да бъде не краят на творческото усилие на нейния автор, а едва началото на иницирираното от автора взаимодействие с читателите. Появата на книгата да не бъде смъртта на Идеята и фиксирането ѝ веднъж за винаги в кулоарите на императивното мислене, а да бъде раждането на поредица от мисли и аргументи и началото на тяхното не-

прекъснато и многоактово преосмисляне. Поради това, като инициатор и главен редактор на поредицата, поемам ангажи-мент авторите в „Предизвикай правото!“, като се започне от самия мен, да не се заблуждаваме в абсолютното съвършенство на представените от нас текстове за публикуване, а ясно да осъзнаваме, че сме направили едва първите си крачки по един път, който надеждата ни (подс)казва, че ще продължи дълго, след като нашите имена бъдат забравени.

Книгите, включени в поредицата „Предизвикай правото!“, ще се опитат да преодолеят и покажат алтернатива на **две характерни за съвременното право тенденции**: банализацията на правото и правния аутизъм.

Под *банализация на правото* имам предвид превръщането на правото в инструмент за всекидневно боравене, който бива използван за обосноваване на всяка претенция като право и задължение. Множеството (зло)употреби на правото в най-различни области и влагането на претенциите за всемогъществото му превръщат правоприлагането в правна бюрокрация, свеждаща юрисдикцията до „дикция на ползата“. Утилитаристичните подходи към правото като средство за постигането на „социално желани резултати“, при които „целта оправдава Средството“, пропускат множество съществуващи пластове на юридическото мислене. Чрез демонстрирането на възможната екстравагантност на правото и на особените затруднения, които то среща при обосноваването на своята легитимация, бихме могли да се противопоставим на процесите по свеждането му до алгоритъм. Срещу редукцията на позитивизма би могло да се противопостави предизвикателството като подривна техника за дебанализация на правото. Разкриването на невидимите и неподозирани интерпретации и аргументации в правото би могло да съживи неговата дълбочина и да предложи нови ресурси в право-

раздаването. Това може да подпомогне съществуването на допълнителен пласт над юридическото занаятчийство, в който водещо е търсенето на смисъл.

Под *правен аутизъм* имам предвид затвореността както на правото, така и на юристите, и опитите да се извлече смисъл от нормата, без да се напускат пределите на правната система и юридическото мислене. Да се използва само това, което е „под ръка“ на юриста и се съдържа в закона. Подобна подръчност в правоприлагането и правомисленето разглежда нормата като самодостатъчен феномен, без контекст и без история. Тя крие опасност не просто от охраняване, но и от затваряне на границите между полета, които винаги са си взаимодействали. Правото не се „ражда“ от само себе си. То е предхождано от философски дебати, социологически проучвания, психологически анализи, икономически преценки, интердисциплинарни изследвания. Макар и да не се вижда в крайния продукт – в Закона, работилницата на правото е двигателят на регулаторните промени. Тя би следвало да се вижда особено ясно в политиката – при обсъждането на законопроектите, като за целта е необходимо полагането на сериозни усилия по включване в тези процеси на множество и различни специалисти. Защо е необходимо юристите да общуват с неюристи (като че ли „неюристите“ са някаква хомогенна категория, която се противопоставя на юристите)? Защото животът е *интердисциплинарен*. Той не различава „дисциплини“, а съществува в своята цялост. Един аспект от него – регулативността на живота, не следва да се превръща в самолегитимиращ се до възможност за насилие (наказание, принудително изпълнение и пр.) дискурс. Правото не може да остане изолирано в своята претенция за нормативност. Дори да се съгласим с известната мисъл на Теодор Пиперков, че правото е „*кораб в морето от мо-*

рал (всъщност морето има доста по-разнообразно съдържание – коментар С. С.), *който не трябва да пропуска вода*“, не трябва да забравяме, че корабът е напълно безсмислен без морето. Това, което го прави „кораб“, е морето. То е неговата цел и основание; неговото минало и бъдеще, защото му дава способността да пътува. Правото не следва да бъде лишавано от своя произход. Не трябва да бъде свеждано до експес без генеалогия.

Двете цели – да се върне интересът към правото като многоцветен феномен (дебанализация на юридическата бюрократия) и да се „намокрят“ юристите със свежата морска вода на различието (отваряне на правото към интердисциплинарния контекст), се обединяват в усилието на авторите в поредицата „Предизвикай правото!“ да разгърнат и представят своите тези по конкретно определен проблем. Става въпрос за едно трудно и рисково начинание, което ще се охранява от насрещни съпротиви. Но става въпрос и за едно приятно и изпълнено с интелектуално удоволствие приключение. Балансът, който дължим на читателите, изисква да търсим равновесие между риска и удоволствието, между предизвикателството и смисъла, между приключението и увлечението. И най-важното – да знаем защо го правим.

Първата книга в поредицата – *„Публичноправни проблеми на трудовото право“*, е добра демонстрация на посочения стремеж и цели. Трудовото право традиционно свързва своята генеалогия с частното право и с вездесъщото могъщество на договора. Осигуряването на защита на едната страна по трудовия договор се разглежда като допълнителна особеност и важна специфика, която обособява трудовото право от останалите отрасли на частното право, без да го превръща в публично право. Импе-

ративността на тази защита не е била достатъчна, за да обоснове публичноправния характер на трудовото право, а е имала сила най-много да постави въпроса за неговия „комплексен“ характер. Васил Петров – автор, готов във всеки момент да те предизвика с най-неочакваното твърдение и най-непредвидимите аргументи, е избрал именно публичноправния фокус, през който да погледне въпросите на трудовото право. Темите са обособени в две части: „Административноправни проблеми на трудовото право“ и „Процесуалноправни проблеми на трудовото право“, и съдържат общо 11 раздела (статии) – 6 в първата част и 5 във втората. В ясен и изчистен от всякакво излишество текст Васил Петров представя едни от най-важните практически въпроси на трудовото право, с които се е сблъсквал самият той като съдия. *Добросъвестността на автора* е заявена от ясната и позволяваща бърза справка структура на книгата, както и от количеството на използваната от него литература (над 250 бележки под линия, препращащи към 113 източника). Васил Петров потвърждава своя вече утвърден и познат на читателите стил от предишните му книги: „Дискусии в българското наследствено право“ (в наше съавторство, издадена през 2013 г.) и „Административнопроцесуален кодекс – Критичен преглед на съдебната практика. Коментар и предложения за усъвършенстване на уредба“ (в съавторство с Мария Славова, издадена през 2014 г.). „Публичноправни проблеми на трудовото право“ е първата самостоятелна книга на Васил Петров. В нея той обединява част от идеите си, изразени от него през последните години в над 60 статии, публикувани в различни периодични списания, и в 12 статии, достъпни в Професионален правен сайт ChallengingTheLaw.com.

Преди няколко дни Васил Петров ми изпрати следната сентенция, приписвана на Публилий Сир: *„Etiam capillus unius habet umbram suam“*. Тя се превежда на български така: *„Дори и косъмът има своята сянка“*. Изречението ми беше изпратено на латински и не се придружаваше от никакво (аз и не очаквах) обяснение. Какво всъщност ми казваше Васил? Поредната странност на съдия, който предпочита да пише особени мнения? Моментно емоционално увлечение по силата на латинския език и неговото претенциозно звучене? Приятелска закачка без дълбок смисъл и без претенция? Както и в другите случаи, в които съм чел захвърлени със замах от Васил цитати, и този път, първо пуснах неизвестния за мен латински текст за търсене в интернет. Прочетох преводи, поинтересувах се за интерпретации. Тази, която като че ли най-много привлече вниманието ми, беше следната: *„Всяко действие – дори и най-незначителното, има своите (понякога изключително сериозни) последици“*. Мисля си, че от това предупреждение следва да се ръководи всеки автор, като се опитва да предугажда сенките както на своите действия, така и на своите пропуски. Какво ще кажеш и какво ще пропуснеш да кажеш като автор на една книга, ще определя и последиците от нейното съществуване и четене. И макар че има неща, за които, като не можем да кажем нищо, е по-добре да мълчим, това не е оправдание за мълчанието ни по въпроси, които изискват (у)казване и говорене. Защото не всяко говорене търси и указва еднозначен отговор. Понякога то създава навици и възпитава чувствителност.

Светлосенките на мисълта не са просто светлинно шоу и демонстрация на юридически оптики, а интелектуален опит, който винаги постига определен резултат. Този резултат никога няма да бъде предварително желаният от автора, но нека поне бъде разпознат като негов – както от автора, така

и от читателя. *Отговорното авторство* не е повод за предпазливо писане – смелостта остава основният ангажимент пред истината. Отговорното авторство е писане в контекста на възможните последици при съобразяване на неочаквани аргументации. Отговорното авторство е писане, което познава своите сенки, но и знае, че светлината има множество източници.

Пожелавам на всички автори в „Предизвикай правото!“ отговорно и изпълнено с желания авторство!

Стоян Ставру